

ОШ "Стари град"

Ужице

Програм наставе и учења

Слободне наставне активности

ШАХ -ВИШЕ ОД ИГРЕ

за школску 2025-26.годину

Циљ наставе и учења слободне наставне активности *Шах - више од игре* је подстицање интелектуалног развоја ученика, емоционалне стабилности и формирања особина личности ради унапређивања образовних постигнућа и сналажења у свакодневном животу.

Пети разред

Наставник: Весна Лучић, трећекатегорник, члан ШК "Милош Познановић"

Исходи	Комп.	Тема и садржај	Кључни појмови садржаја	Начин и поступци остваривања програма (Дидактичко-методичко упутство)	Начин провере остварености исхода
– наведе добробити играња шаха; – прихвати пораз у игри и честита противнику;	Рад са подацима и информацијама Дигитална компетенција	ИСТОРИЈАТ, ВРСТЕ И ЗНАЧАЈ ШАХА (2 часа) Историјат шаха. Шах као разонода, такмичење и изазов у решавању шаховских проблема или борби против компјутерских програма. Шаховске форме (са дрвеним/живим фигурама, онлајн, дописни, симултани, на слепо, тимски, брзопотезни, хендикеп). Шаховски бонтон. Добробити играња шаха. Домаћи и страни шахисти који су обележили ову игру.	Шах, Индија, Шаховска табла, Шаховски бонтон	Иницијална провера, чланова групе, кроз разговор, колико знају о шаху. Кратко предавање о историјату шаха: прича о зрнима пшенице на табли, минијатуре из ср. века. Навођење најпознатијих светских шахиста: Спаски, Капабланка, Каспаров, Карпов, Глигорић, Марић, Карлсен и др-кроз пројектну активност презентовање. Анегдоте о познатим шахистима. Демонстрација сајта: https://www.chess.com/sr/openings	Иницијално проверавање предзнања Увид посматрањем наставника Разговор

– опише изглед шаховске табле и наведе називе шаховских фигура; – постави шаховске фигуре у почетни положај; – опише и изведе на табли кретање шаховских фигура; – наведе вредност фигура и објасни појам „квалитета“ у шаху; – објасни мат као основни циљ играња шаха; – опише посебност и значај фигура краљ и дама; – изведе на шаховској табли правило узимања противничких фигура; – опише посебност и значај фигура краљ и дама; – објасни немогућност налажења противничких краљева на суседним пољима;	Рад са подацима и информацијама Компетентнија за целоживотно учење Комуникација Сарадња	ОСНОВЕ ШАХА (3 часа) Шаховска табла и фигуре. Кретање шаховских фигура. Вредност фигура. Размена шаховских фигура. Рокада и услови за рокаду. Победа једног од играча (мат краљу; предаја партије; мат у једном потезу). Нерешен исход - „реми“ (обострана немогућност давања мата фигурама које су преостале на табли; пат; вечити шах; троструко понављање позиције; правило 50 потеза; понуда и прихватање ремија).	Рокада, мат, реми, врсте и вредност фигура	-Анализа елемената шаховске табле и фигура -Демонстрација правила кретања фигура, рокада и услови за рокаду -Ученици самостално вежбају -Ученици добијају табелу вредности фигура -Теоријско предавање и демонстрација: мат, реми, на примеру неких партија. -Рад у пару, групи, вршњачко учење -Анализа и коришћење садржаја сајта https://www.chess.com/sr/openings	- Одговарају теорију, примењују је на шаховској табли - Свакодневно посматрање наставника партија -Разговор
---	--	---	---	--	--

— објасни мат као основни циљ играња шаха; — наведе основне елементе отварања шаховске игре, њену средишњицу и завршницу ; — објасни мат као основни циљ играња шаха; — наведе основне елементе отварања шаховске игре, њену средишњицу и завршницу ; — изведе на шаховској табли правило узимања противничких фигура; — објасни концепт заштите фигуре; — опише појам двојног удара; — идентификује претварање пешака у другу фигуру приликом доласка на последњи ред („промоција“) и изведе малу и велику рокаду; — изведе на шаховској табли концепт шаха краљу; — изведе на шаховској табли одбрану краља од шаха на три начина; — изведе на шаховској табли размену шаховских фигура једнаке вредности; — изведе шаховски потез у складу са правилима игре и шаховског бонтона;	Рад са подацима и информацијама Компетенција за целоживотно учење Комуникација, Сарадња Решавање проблема	ФАЗЕ ШАХОВСКЕ ПАРТИЈЕ (3 часа) Отварање Основи отварања (почетак игре; циљеви и смернице игре у отварању; основни принципи игре у отварању.) Подела отварања (отворене игре; полуотворене игре; затворене игре). Средишњица Основи средишњице (значај средишњице; планирање/стратешко размишљање и конкретна игра/тактичко размишљање). Тактички мотиви (двоструки напад; двојни удар; откривени шах; двоструки шах; везивање; одвезивање; угушени мат). Завршница (матирање усамљеног краља тешким фигурама; краљ и две фигуре против усамљеног краља; краљ и пешак против краља).	Отварање, мат, краљ, стратегија и тактика	-Теоријско предавање о отварању у шаху -Анализа и демонстрација врста и начина отварања; средишњице партије, тактика, завршница -Ученици самостално вежбају и уче потезе - Предавање и демонстрација како матирати у разним ситуацијама -Рад у пару, групи, вршњачко учење -Анализа и коришћење садржаја сајта https://www.chess.com/sr/openings	- Одговарају теорију, примењују је на шаховској табли - Свакодневно посматрање наставника партија које се играју -Разговор
---	--	--	--	---	---

– покаже интересовање за анализу одиграних партија; – покаже интересовање за играње различитих форми шаха. – идентификује победу једног од играча: мат краљу, предају партије, мат у једном потезу; – идентификује различите варијанте нерешеног исхода;	Решавање проблема, сарадња, комуникација	ОДИГРАВАЊЕ ШАХОВСКИХ ПАРТИЈА (25 часова) Основне смернице за почетак партије (центар, развој, рокада, материјал...). Кратке партије („минијатуре“). Примери минијатура: „шустер-мат“ и Костићева замка.		-Рад у пару, групи, вршњачко учење - Анализа одиграних партија ученика, потеза и примена наученог -Анализа припремљених партија велемајстора шаха -Анализа и коришћење садржаја сајта https://www.chess.com/sr/openings -Пројекат: организовање школских турнира-за Дан школе; - Гост на часу (неки шахиста) -Учешће на другим турнирима	Свакодневно посматрање понашања ученика, њиховог односа према противнику Организовање турнира
– опише образац за записивање партије и пише шаховски потез у пуном и скраћеном облику;	Рад са подацима и информацијама Решавање проблема Дигитална компетенција	ОБЕЛЕЖАВАЊЕ И ЗАПИСИВАЊЕ ПОТЕЗА (3 часа) Улога шаховског сата. Правилно одигравање и комплетирање потеза. Правило „такнуто – макнуто“. Шаховска поља и њихово обележавање. Означавање шаховских фигура. Образац за записивање партије („формулар“) и његово коришћење. Записивање потеза у пуном и скраћеном облику („нотација“).	Шаховски сат, записивање партије	-Читање партија и повлачење потеза према записима -Теоријски део везан за означавање појединих фигура и начина записивања (пун обилик и краћи) и демонстрација -Попуњавање формулара -Коришћење дечије игре „подморница“ као прелазног модела -Играње уз коришћење сата -Рад у пару, групи, вршњачко учење -Анализа и коришћење садржаја сајта https://www.chess.com/sr/openings	Свакодневно посматрање наставника Записивање партије; читање партије других шахиста и на основу тога повлачење потеза

Редни број	ТЕМА	Месец										Укупно
		IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	
1.	ИСТОРИЈАТ, ВРСТЕ И ЗНАЧАЈ ШАХА	2										2
2.	ОСНОВЕ ШАХА	2	1									3
3.	ФАЗЕ ШАХОВСКЕ ПАРТИЈЕ		3									3
4.	ОДИГРАВАЊЕ ШАХОВСКИХ ПАРТИЈА			1	4	2	4	4	4	4	2	25
5.	ОБЕЛЕЖАВАЊЕ И ЗАПИСИВАЊЕ ПОТЕЗА			3								3
Укупно		4	4	4	4	2	4	4	4	4	2	36

ПЛАН ЕВАЛУАЦИЈЕ							
Упутство за формативно и сумативно оцењивање ученика							
Шта пратимо		Критеријуми оцењивања			Поступак	Инструменти оцењивања	Време
		Истиче се	Добар	Задовољава			
Степен остварености циљева и прописаних исхода у току савладавања програма предмета;	Процес	Мотивисано учествује у свим активностима Веома напредовао	Делимично учествује у активностима на часу Делимично напредовао	Веома ретко учествује у активностима на часу Веома мало напредовао	- Формативно оцењивање: Свакодневно посматрање и бележење активности ученика на часу у свеску евиденције наставника -Комисија ученика и наставница	Број и врста активности: -учествовање у разговору -одговара на питања -игра партије -учествује на турнирима и др. Критеријум: 6-8 плусева-истиче се 3-5 плусева-добар 1-2 плуса-задовољава	Свакодневно бележење током године
	Продукт	Креативно осмишљава стратегију на табли, размишља неколико потеза унапред	Игра са лакоћом, али без стратегије, спонтано	Наводи називе фигура и правила шаха	Свакодневно праћење и посматрање: - Шаховска партија -Теорија шаха	- Записи партија - Шаховски резултати -Анализа потеза и партије, током и након партије	Пресек стања по тромесечју
	Сарадња	Усвојио је правила фер-плеја Сарађује са свима и помаже им	Углавном поштује правила фер-плеја Сарађује са већином	Делимично поштује правила фер-плеја Сарађује са мањим бројем ученика	- Групни рад, рад у пару и др. (посматрање наставника, понашање чланова група, процена осталих ученика)	Сарадња у групи, пару и др. Број и квалитет укључених ученика у рад на часовима	Сумативно на крају првог и другог полугодишта

Годишњи план разрађен по наставним јединицама

Број часа	Назив наставне јединице
1.	Историјат шаха, чувени домаћи и страни шахисти
2.	Добробити играња шаха, шаховски бонтон
3.	Шаховска табла и фигуре. Кретање шаховских фигура.
4.	Вредност фигура. Размена шаховских фигура.Рокада и услови за рокаду.
5.	Мат и реми
6.	Врсте отварања и средишњица
7.	Основи средишњице, тактички мотиви
8.	Завршница
9.	Улога шаховског сата. Правилно одигравање и комплетирање потеза. Правило „такнуто – макнуто“.
10.	Шаховска поља и њихово обележавање.Означавање шаховских фигура.
11.	Записивање партије и њено коришћење.
12.	Кратке партије („минијатуре“). Примери минијатура: „шустер-мат“ и Костићева замка.
13.	Анализа партија велемајстора
14.	Одигравање шаховских партија
15.	Одигравање шаховских партија
16.	Одигравање шаховских партија
17.	Одигравање шаховских партија
18.	Одигравање шаховских партија
19.	Одигравање шаховских партија
20.	Одигравање шаховских партија
21.	Одигравање шаховских партија
22.	Одигравање шаховских партија
23.	Одигравање шаховских партија
24.	Одигравање шаховских партија
25.	Одигравање шаховских партија
26.	Одигравање шаховских партија
27.	Одигравање шаховских партија
28.	Одигравање шаховских партија
29.	Одигравање шаховских партија

30.	Одигравање шаховских партија
31.	Одигравање шаховских партија
32.	Одигравање шаховских партија
33.	Одигравање шаховских партија
34.	Одигравање шаховских партија
35.	Одигравање шаховских партија
36.	Закључивање оцена, анализа рада